

litin kunta

Arviointikertomus 2024

Tarkastuslautakunta 16.5.2025 §18

Kunnanvaltuusto 27.5.2025 § 20

Sisällys

Tarkastuslautakunta v. 2024.....	3
Valtuustokauden talouden toteutuminen	4
litin kunnan hallintojärjestelmä	5
Hallintosääntö	5
Valtuuston sisäiset valiokunnat	5
Valtuuston aseman heikennykset	7
Kuntastrategian toteutuminen.....	9
Toimintakertomus: Talousarvion toteutuminen.....	14
Määrärahat	14
Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	14
Taseyksikkö Vesihuoltolaitos	15
Investointiosa	16
Talousuunnitteluprosessi	16
Havaintoja	18
Henkilöstöohje.....	18
Henkilöstökertomus.....	18
Työllisyyden edistäminen.....	20
Koulutuspalvelut	21
Hyvinvointipalvelut ja yhteisö Hyte-työssä.....	23
Vesihuoltolaitos	25
Kunnan johdon aktiivinen ja näkyvä osallistuminen litin tapahtumiin	26
Tarkastuslautakunnan oman työn arviointi.....	27
Toimintaympäristöstä.....	27
Tavoitteista ja toteutumisesta	28
Kysymyksiä.....	29
Tilinpäätös, tilintarkastus sekä tili- ja vastuuvapauden myöntäminen	30
Allekirjoitukset.....	31

Tarkastuslautakunta v. 2024

Tarkastuslautakunta kokoontui 12 kertaa.

Jäsenet		henkilökohtainen varajäsen
Saarelma Markku	puheenjohtaja	Johansson Tapio
Ikonen Veikko	varapuheenjohtaja	Lindgren Ari
Kantola Heikki	jäsen	Eklund-Virtanen Saija
Ruuskanen Satu	jäsen	Simonen-Fallieras Maisa-Leena
Talja Arja	jäsen	Nurmi Yrjö

Lautakunnan kuultavana ovat olleet:

Kunnanjohtaja Jarkko Salonen

Hyvinvointijohtaja Irina Barkman

Tilintarkastaja Ulla-Maija Tuomela

Rehtori Ari Toropainen

Työllisyyskoordinaattori Tanja Tuomi

Hallinto- ja talousjohtaja Tuomas Rimpiläinen

Tekninen johtaja Harri Hoffren

Yhdyskuntainsinööri Melina Mallat

Valtuustokauden talouden toteutuminen

Vuoden 2020 tilinpäätös oli todella hyvä. ja antoi hyvän pohjan nykyiselle valtuustokaudelle. Ylijäämää kertyi 4,767 M€. Hyvää tulokseen vaikuttivat korona- ja verotuet 2,1M€, harkinnanvarainen valtionosuus 0,92 M€, pienentyneet sotemenot ja sopeutusohjelman toteutuneet säästöt.

TP2021:

Hyvään tulokseen, ylijäämää kertyi liki 3 M€, vaikuttivat korona- ja verotuet 0,9 M€ ja covid-pandemian vaikutus sosiaali- ja terveyspalvelujen käyttöön. Lisäksi jäsenkuntapalautusta vuodelta 2018 yhteensä 0,3 M€. Sopeutusohjelman toteuttaminen on ollut tärkeä osa.

Nettoinvestoinnit olivat vain 0,6 M€.

TP2022:

Huolimatta 1,4 M€ arvonalentumisien kirjaamisesta tilikauden ylijäämäksi muodostui 1,6 M€. Hyvää tulokseen vaikuttivat verotulojen kasvu, PHHYKY:n maksuosuuksien maltillinen kasvu, ensihoidon laskutuksen oikaisut vuosilta 2017 ja 2019. Merkitystä on ollut myös omalla sopeuttamistoiminnalla. Nettoinvestoinnit olivat 1,2 M€.

TP2023:

Hyvinvointialueiden käynnistymisen jälkeen sosiaali- ja terveyspalvelujen menot poistuivat kunnan vastuulta. Tämä näkyi myös verotulojen ja valtionosuuksin määrissä. Tietojen suora vertailtavuus edellisiin vuosiin katkesi.

Talousarvio oli laadittu 0,9M€ ylijäämäiseksi. Tilikauden ylijäämäksi muodostui 0,95 M€ huolimatta 0,9 M€ alaskirjauksista Hyvään tulokseen vaikutti talousarviosta poiketen rahoitustuottojen ja kulujen netto, joka oli 0,3 M€. Nettoinvestoinnit olivat 1,6 M€.

Kausalan Kaukolämpö Oy:n kaupan täytäntöönpano keskeytyi siitä tehdyn valituksen takia.

TP2024:

Ulkoiset toimintatuotot kasvoivat 0,64 M€, mm. vesimaksut uutena eränä ja vastaavasti ulkoiset toimintakulut kasvoivat 1,07 M€ joten toimintakate heikkeni 0,43 M€. Verotulot ja valtionosuudet vähenivät 0,3 M€ edellistä vuodesta. Satunnaisten kulujen 0,858 M€ ja poistoerokirjauksen jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostui 0,066 M€. Nettoinvestoinnit olivat 6,3 M€ Kausalan Kaukolämpö Oy:n kaupan täytäntöönpano siirtyi vuodelle 2025.

Yhteenveto: Valtuustokaudella (TP 2021 – TP2024) on kertynyt ylijäämää 5 633 000 euroa ja tehty nettoinvestointeja 9 600 000 eurolla. Kassa on vahvistunut reiluun 6,6 milj. euroon. Lainakanta pienentynyt 4,7 milj. euroon.

	TP2020	TP2021	TP2022	TP2023	TP2024
Toimintatuotot	3 076	3 690	3 400	3 420	4 060
Toimintakulut	-41 613	-43 445	-45 376	-19 887	-20 958
Toimintakate	-38 537	-39 755	-41 976	-16 467	-16 898
Verotulot	25 382	26 238	27 267	15 513	15 301
Valtionosuudet	19 607	18 041	19 166	3 999	3 886
Vuosikate	6 313	4 577	4 526	3 337	2 627
Tilikauden ylijäämä	4 767	2 985	1 632	950	66
kassa 31.12.	2 823	3 869	6 389	9 674	6 561
Nettoinvestoinnit	1 077	613	1 155	1 557	6 275
kertynyt ali-/ylijäämä	2598	5 583	7 215	8 165	8 231

litin kunnan hallintojärjestelmä

Hallintosääntö

Vaalikauden vaihtuessa 1.8.2021 lukien muuttui myös kunnan hallintosääntö siten, että perinteiset lauta kunnat korvattiin valtuuston sisäisillä ohjaavilla valiokunnilla tavoitteena osallistaa luottamushenkilöitä asioiden valmisteluun jo aikaisemmassa vaiheessa sekä korostaa vaaleilla valittujen valtuutettujen roolia osana päätöksentekoa. Kuntavaalit toivat myös merkittävän muutoksen valtuuston kokoonpanoon ja sitä kautta myös kunnanhallitukseen ja muihin toimielimiin. Valituista valtuutetuista 14 oli uusia ja 13 jatkavia.

Hallintosäännön mukaan litin kunnan hallintojärjestelmän muodostavat valtuusto, kunnanhallitus, (lakisääteiset vaaliviranomaiset, tarkastuslautakunta, viranomaislautakunta) ja viranhaltijat.

Hallintosäännön mukaan kunnan henkilöorganisaatio jakautuu hallintopalvelujen toimialaan, hyvinvoinnin toimialaan, kasvun ja oppimisen sekä tekniikan ja ympäristön toimialaan. Toimialajohtajat vastaavat toimialansa operatiivisesta toiminnasta ja siihen liittyvästä päätöksenteosta, jota ei ole tässä hallintosäännössä tai lainsäädännössä säädetty toimielimelle tai muulle viranhaltijalle kuuluvaksi sekä kehittävät toimialoja kunnanhallituksen ja kunnanjohtajan alaisuudessa. Edelleen hallintosäännön 22 §:ssä on säännökset toimialajohtajien yleisistä tehtävistä ja ratkaisuvallasta toimialallaan.

Ennen hallintosääntöuudistusta lautakunnille oli hallintosäännössä määritelty toimiala ja päätösvalta. Lautakunnat päättivät asiat viranhaltijan esittelystä. Lautakunnanpäätökset olivat tietoverkossa vähintään kaksi vuotta.

Hallintosäännön uudistuksella annettiin viranhaltijoille ja kunnanhallitukselle aikaisemmin lautakunnille kuuluneen päätösvalan. Tällöin siirryttiin luottamushenkilöhallinnosta viranhaltijahallintoon.

Viranhaltija voi hallintosäännön mukaan valmistella, päättää ja laittaa täytäntöön asian/sopimuksen/hankinnan. Viranhaltija voi tehdä myös sopimuksen ja hyväksyä päättämänsä asiaan/hankintaan/sopimukseen liittyvän laskun. Hallintosäännön 141 §:n mukaan viranhaltija voi päättää laittaako päätöksen tietoverkkoon. Tietoverkossa viranhaltijapäätökset ovat pääosin kolme viikkoa. Viranhaltijapäätökset tehdään ilman toisen viranhaltijan esittelyä.

Sisäisen valvonnan ohje vuodelta 2014. Sitä ei ole muutettu hallintosäännön uudistuksen yhteydessä

Valtuuston sisäiset valiokunnat

Valtuustokauden alussa muutettiin litin kunnan hallintojärjestelmää perinpohjaisesti – lautakunnat lakkautettiin ja tilalle perustettiin valtuuston sisäiset valiokunnat ohjaamaan valmistelua ja tuomaan valtuuston näkemyksiä valmisteluun. Päätöksen hallintosäännön muuttamisesta teki toimintansa päättävä valtuusto (2017–2021). Tässä yhteydessä hallintosääntöön ei lisätty säännöksiä, miten sisäiset valiokunnat ohjaavat valmistelua, miten käyvät vuoropuhelua valtuuston kanssa, miten valiokunnat työskentelevät kokousten ohella, miten viranhaltijoiden ja valiokuntien työnjako toteutuu.

Ihmetystä olisi pitänyt herättää, miksi luopuva valtuusto halusi sitoa jo valitun valtuuston kädet.

Hallintosäännön sisällöstä varoittivat useammat pitkän linjan luottamushenkilöt, jotka olivat jo tehtävistä luopuneet, varoitukset kaikuivat kuuroille korville. Valtuusto hyväksyi hallintosäännön vain valtuutettu Hannu Suhosen vastustaessa ehdotusta.

Valiokunnista on määräykset hallintosäännön 77–78 §:ssä. Valiokuntien yhteinen rooli valmistelussa on ohjata ja seurata kuntayhteistyön voimavarojen hyödyntämistä kunnan kokonaiskehittämisessä. Valiokuntien yksityiskohtaisesta tehtävistä voi valtuusto antaa tarkemmat ohjeet nimeämispäätöksen yhteydessä.

Nykyisten valiokuntien nimeämispäätöksen yhteydessä valtuusto antoi palveluvaliokunnalle 11 yksityiskohtaista tehtävää, elinvoima- ja resurssivaliokunnalle 13 yksityiskohtaista tehtävää ja elinympäristövaliokunnalla 10 yksityiskohtaista tehtävää.

Valiokuntien valmistelijoina toimivat toimialajohtajat, joille hallintosäännössä 1.8.2021 annettiin aikaisemmin lautakunnille kuulunut toimivalta. Valiokuntien käsittelyyn tulevat asiat riippuvat valmistelijoista. Elinympäristövaliokunnan näky teknisen lautakunnan käden jälki muistion laatijan toimesta.

Valmistelijoiden ei tarvinnut ohjeistamisesta välittää ja näin lähti liikkeelle ”kampaviinerikerhoista” puhuminen. Luottamushenkilöt, jotka olivat aiemmin olleet päättämässä asioista, alkoivat turhaantumaan. Meidän pitäisi ohjata valmistelua mutta meillä ei ole välineitä ohjaamiseen ei edes siihen, että saisimme tietää, mitä meidän pitää ohjata.

Vuonna 2024 elinvoima- ja resurssivaliokunta on pitänyt 11 kokousta ja kirjannut muistioon 43 asiaa; palveluvaliokunta on pitänyt 9 kokousta ja kirjannut muistioon 45 asiaa; elinympäristövaliokunta on pitänyt 12 kokousta ja kirjannut muistioon 70 asiaa. Edellisenä vuonna valiokunnat pitivät 10–11 kokousta ja kirjasivat muistioihin 45–58 asiaa. Näissä asioissa on mukana mm. sellaiset kuin Muut asiat, Ajankohtaiset asiat/Vireille olevat asiat ja valiokunnan työohjelma.

Tarkastuslautakunta esittää, että uusi valtuusto ottaa ensitöikseen pohdinnan valtuuston sisäisistä valiokunnista.

Seuraavassa esimerkki: *Talousarvion valmistelu*

Kunnanhallitus antoi 19.8.2024 valmisteluohjeet viranhaltijoille (toimialoille). Esitykset 4.10.2024 mennessä.

Valmisteltu talousarvioehdotus käydään valiokunnissa läpi aineistolla, jonka hallinto- ja talousjohtaja sekä taloussihteeri kokoavat ja toimittavat 14.10.2024. Kaikissa valiokunnissa käydään läpi sama talousarvioaineisto, joka pitää sisällään koko kunnan ja kaikki toimialat.

Elinvoima ja resurssivaliokunta: Valiokunta antoi ohjauksenaan, että kunta ottaisi maksimaalisen hyödyn itselleen tulevien investointien kautta. Lisäksi valiokunta ohjasi miettimään keinoja talouden tasapainottamiseen.

Elinympäristövaliokunta antoi ohjauksen:

- Vesihuolto voisi olla samassa raamissa.*
- Huomioitava, että kiinteistönhoidossa on riittävät henkilöstöresurssit, niin ettei tule ongelmia esim. talvikunnossapidossa tai sisäilmaongelmia tai muuta, joka vaikuttaisi kiinteistöjen kuntoon.*
- Talonrakennuksesta tulee poistaa Koulukampuksen osalta maininta ”sisältää koulun pienen liikuntasalin”, koska suunnitelmat tarkentuvat eikä vielä ole lyöty lukkoon toteutettavaa vaihtoehtoa.*
- Vesihuoltolaitoksessa on otettava huomioon korjausvelan umpeen kurominen tulevina vuosina.*

- Katujen osalta on tulevana vuosina pidettävä kiinni nyt esitetyistä katusaneeraushankkeista, taso noin 0,5 milj.€ / vuosi.

Palveluvaliokunta: Valiokunta ohjaa, että tulopohjaa olisi laajennettava. Kansalaisopiston kurssi- ja koulutustarjontaa voisi monipuolistaa suuntaamalla niitä yrityksille.

Kunnanhallitus käsitteli talousarvioehdotusta kolmessa kokouksessa eikä pöytäkirjan mukaan tehnyt yhtään muutosta valmistelijoiden esityksiin.

Toimielimille (tarkastus- ja viranomislautakunnat) ei valmisteluohjeita annettu eikä toimielimet ole käsitelleet omia talousarvioehdotuksia. Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kunnanhallitus voi perustellusta syystä poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä. Tästä voi saada sen käsityksen, että em. toimielimet ovat alisteisia toimialajohtajille.

Toimialajohtajien ei tarvitse välittää mistään, ei valtuuston sisäisistä valiokunnista eikä myöskään viranomais- ja tarkastuslautakunnista.

Tämä näkyy mm. kotisivujen ajankohtaista tiedotteissa: Vähennykset teknisen varikon kesätyöntekijämäärässä (Julkaistu 23.4.2025 Asuminen ja ympäristö, Vapaa-aika ja hyvinvointi)

Teknisen varikon työkohteita sekä viheralueiden, leikkipaikkojen, uimarantojen, kiinteistöjen pihojen ym. hoitoa vähennetään, koska kunnossapitohenkilöstön määrä puolittuu kesäajaksi edellisiin vuosiin verrattuna kunnan säästötoimien takia. ”Etusijalle asetetaan kuntakuvaan vaikuttavat alueet ja kohteet”, kuten kunnanvaltuusto on päättänyt.

Pahoittelemme!

Valtuusto ei ole tehnyt viranhaltijoiden valmistelemaan ja kunnanhallituksen esittelemään talousarvioon mitään muutoksia.

Valtuuston aseman heikennykset

Talousarvion rakenne ja sisältö (Ta 2024 ja Ta 2025)

Muodollisesti talousarvio täyttää rakenteen vaatimukset mutta sisältö on niukanlaista. Vuodesta toiseen valtuuston hyväksymissä tavoitteissa kuvataan palvelua/toimintaa (esim. demokratiapalvelut, rakennusvalvonta) ja tavoitteet pääsääntöisesti pysyvät samoina. Talousarvioissa ei näy merkittävät myyntitulot, kuten kotikuntakorvaukset, metsänmyynti.

Kunnan toimet työllisyyden edistämiseksi löytyy sivulta 10 (Ta 2025) mutta mitkä ovat määräraharaukset työllistämisen edistämiseen eivät ilmene ao. tulosalueella eikä käyttösuunnitelmaa näy missään.

Viranomaislautakunta ja tarkastuslautakunta eivät ole käsitelleet omia talousarvioitaan. Talousarviovalmistelun ovat suorittaneet viranhaltijat ja esityksen on tehnyt kunnanhallitus.

Talousarvion sitovuus

Vuoden 2025 talousarviossa talousarvion sitovuus on määritelty seuraavasti: ”Käyttötalousosassa tulosalueen tai investointiosassa sitovuustasolla määritellyn määrärahan merkittävät ylitykset ja tuloarvion alitukset suhteessa tulosalueen kokonaismäärärahaan on tuotava valtuuston päätettäväksi. Merkittäväksi katsotaan 10 % erotus, kuitenkin niin että käyttötaloudessa yli 100.000 € erotus on aina tuotava käsiteltäväksi ja että alle 25.000 € erotusta ei tarvitse tuoda käsittelyyn.”

Tämäkin sitovuuden määrittely väheksyy valtuuston valtaa kunnan ylimpänä päättäjänä eikä taida olla kuntalain mukainen. Kuntalain 110 §:n mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.

Teoriassa vuoden 2025 talousarviossa käyttötalouden määrärahoja voisi ylittää 990 000 euroa ja investointiosassa 685 000 euroa. Myös tuloeria voisi alittaa. Miten rahoitustarve katetaan.

Talousarviomuutoksia ei kaikilta osin ole tuotu valtuuston päätettäväksi (koko valtuustokausi).

Periaatepäätökset

Valtuusto on siirretty päätöksentekijästä valmistelijaksi.

Asiat on viety valtuuston seminaareihin, iltakouluihin ja infotilaisuuksiin ja sanotaan, että näissä on tullut esille valtuuston tahto, esim. kädennostoäänestyksillä. Valtuuston tahto muodostuu julkisessa valtuustokokouksessa.

Kuntastrategian toteutuminen

Kunnanvaltuusto on 22.2.2022 hyväksynyt kuntastrategian vuosille 2022–2025. Strategiassa määriteltiin, että toteutumisen ensisijainen seurantavastuu on kunnanhallituksella ja johtoryhmällä ja että toteutumisen arviointi (raportointi) vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä ja että arviointiraportti tilinpäätöksen liitteenä, mielellään visualisoituna.

Seurannassa käytettäviä mittareita on kuvattu painopisteittäin kuntastrategiassa ja tarkastuslautakunta työstää toimialojen kanssa tavoitteiden ilmaisen mitattavuutta ja arvioitavuutta.

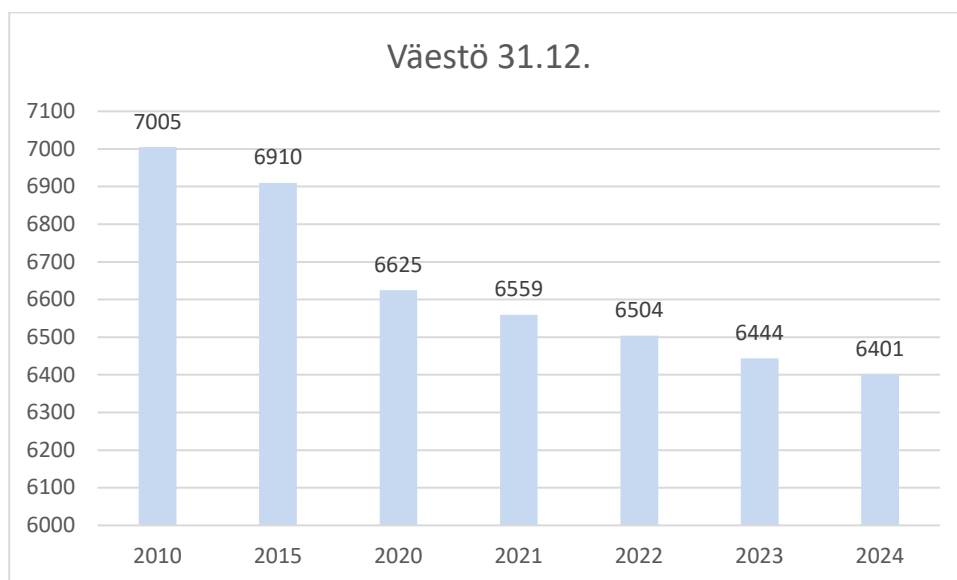
Yleisesti voidaan todeta, että kunnanhallituksen ja johtoryhmän seuranta ja raportointi tilinpäätösten yhteydessä on ollut luvattoman heikkoa. Suurelta osin tämä johtuu siitä, että talousarvion ja -suunnitelman laadinnassa ei ole otettu huomioon kuntastrategiaa. Vuosittaisia talouden ja toiminnan tavoitteita ei ole johdettu kuntastrategiasta.

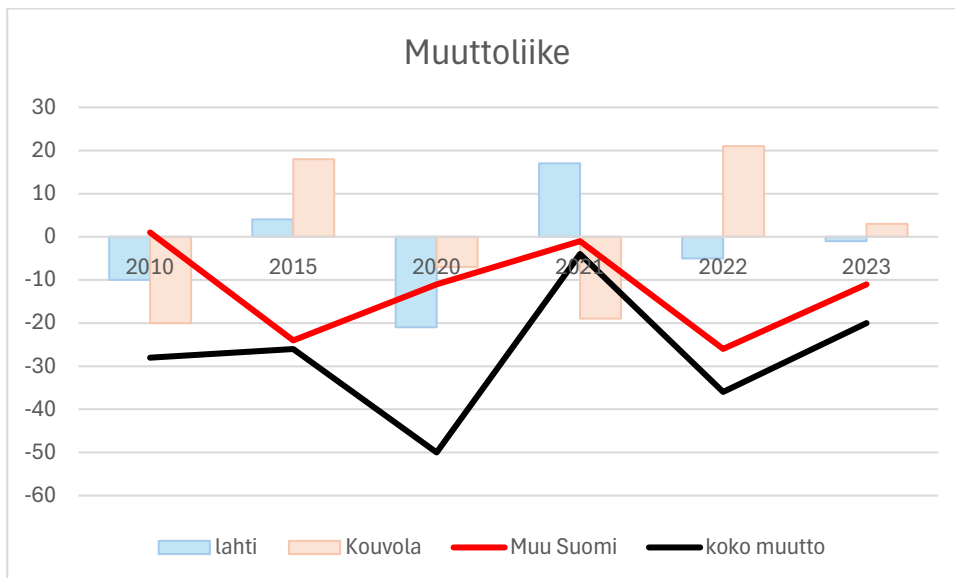
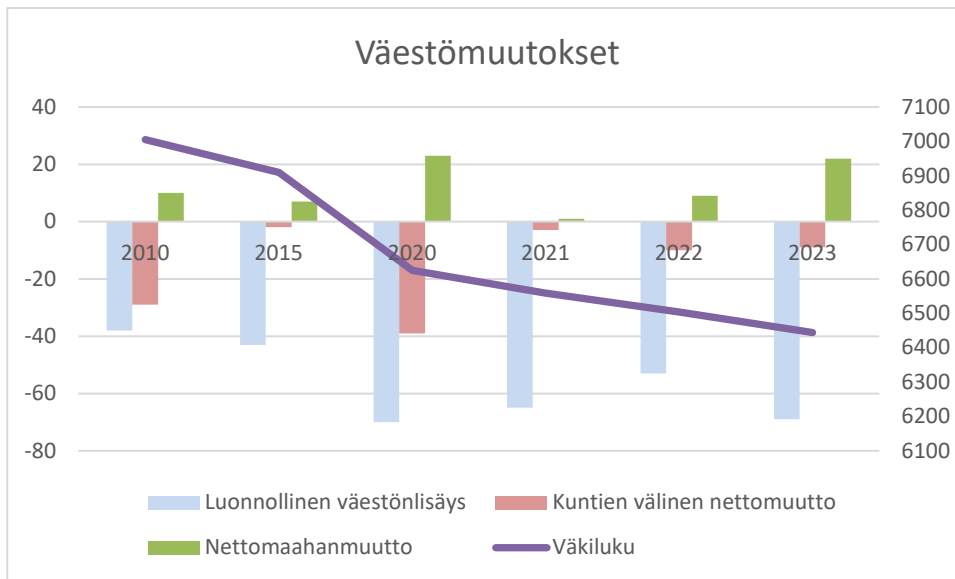
Kuntastrategia tarkistetaan vähintään kerran valtuuston toimikaudessa (kuntalaki 37§). Iltin kunnanvaltuusto käsitteli valtuustoseminaarissa 20.2.2024 kuntastrategian 2022–2025 väliarviointia. Valtuustoseminariin osallistui viranhaltijajohdon lisäksi 14 valtuutettua. Tämä konsultin tekemä yhteenveto, joka annettiin valtuustolle tiedoksi 23.4.2024, ei ole kuntalain mukainen kuntastrategian tarkistaminen.

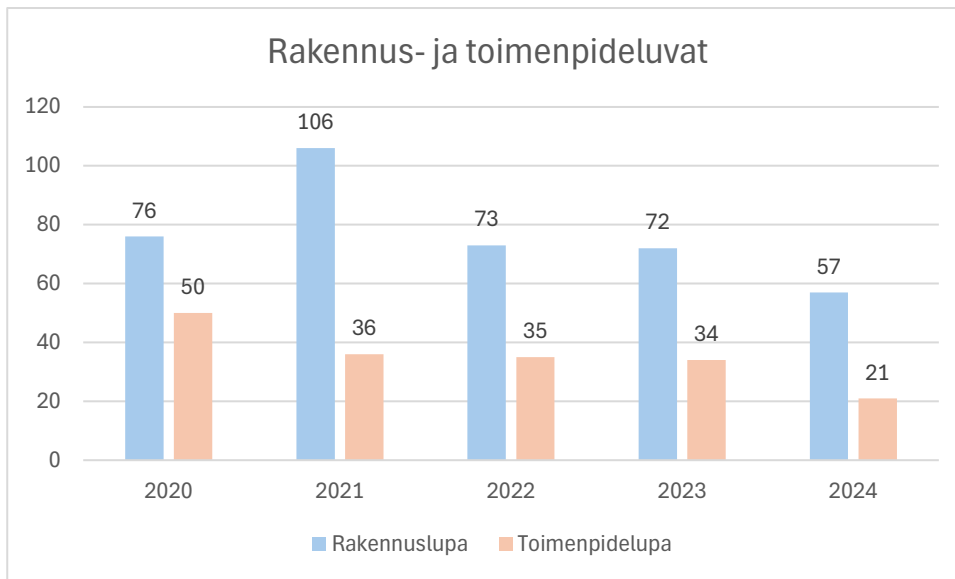
Tarkastuslautakunta on kerännyt ”etänä” eli kokousten ulkopuolella painopisteissä kuvattuja mittareita, pääosin StatFin -tietokannasta.

Painopiste Monipuolinen asuminen

Mittareina: Väestökehitys, muuttoliike, pendelöinti, asuntojen ja tonttien kysyntä sekä haetut rakennusluvut.

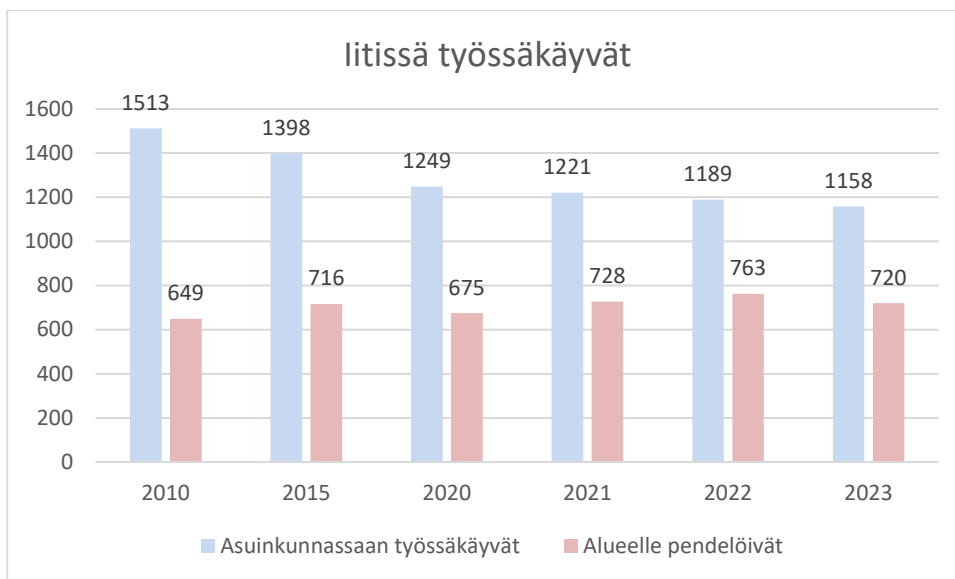

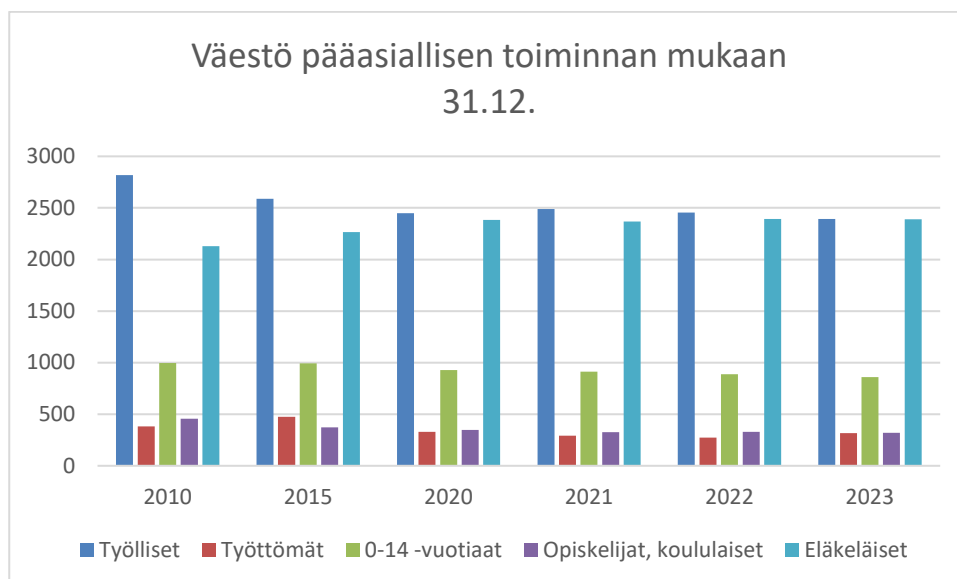
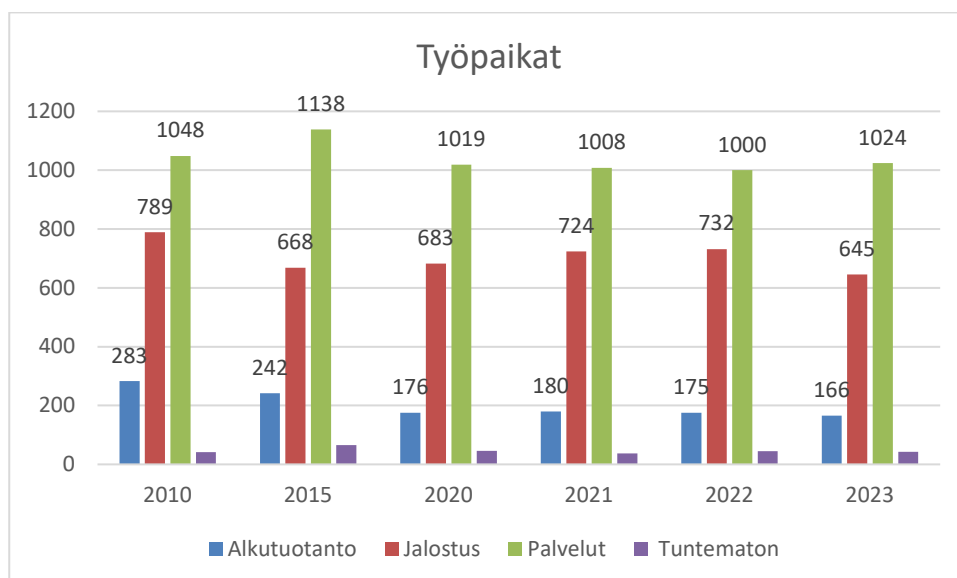
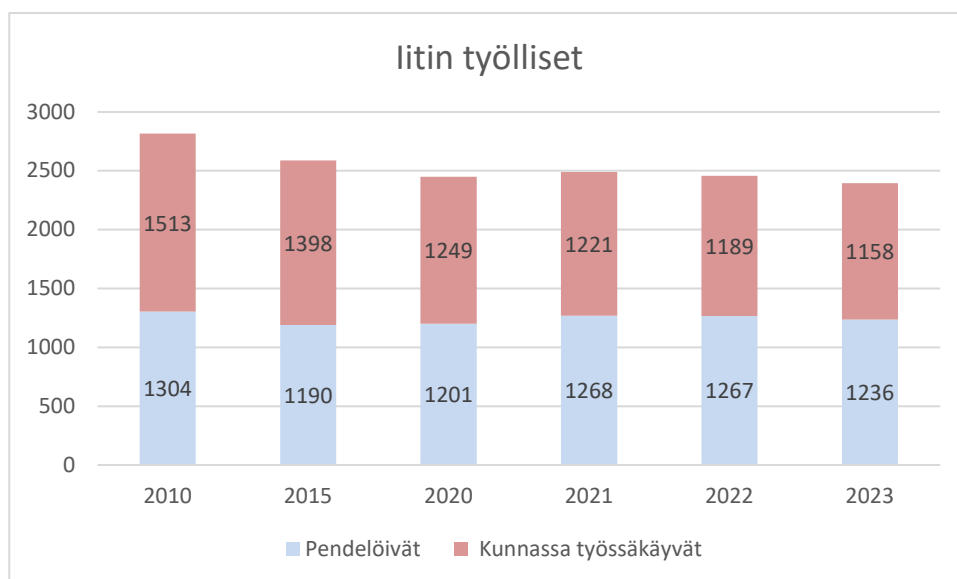

Tarkastuslautakunta: väestön määrä vähenee, ainoastaan nettomaahanmuutto positiivinen, maassamuutto negatiivinen, rakennuslupien määrä laskevalla uralla.

Painopiste Elinvoiman kasvattaminen

Tarkastuslautakunta: litin työpaikat vähenee, palvelut pysynyt samalla tasolla, jalostuksen työpaikat ja samoin alkutuotannon ovat vähentyneet. litin työpaikoissa hieman yli 60 % on iittiläisiä, osuus on hieman pienentynyt. litin työllisistä alle puolet käyvät töissä litissä.

Kunnan talous on hyvässä kunnossa. Tulorahoitus on tasapainossa mutta tulevat investoinnit syövät kassan ja lisäksi tarvitaan lainarahoitusta.

Koska johtoryhmä ja kunnanhallitus ei ole tilinpäätös- ja toimintakertomukseen ei muulla tavalla raportoinut kuntastrategian toteutumisesta, tarkastuslautakunta ei voi laajemmin arvioida kuntastrategian toteutumista.

Toimintakertomus: Talousarvion toteutuminen

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista (Kuntal 121.2 §). Arvioinnissa keskeinen tietolähde on toimintakertomuksen toteutumisvertailu. (s.34)

Määrärahat

Valtuusto ei ole käsitellyt yleishallinnon erien siirtoa toimialoille (s. 35). Kuntien tilastointiuudistus on tehty v. 2021. Kunnanhallitus olisi voinut ottaa nämä sisäiset erät huomioon jo talousarviossa tai loppuvuodesta tehdä valtuustolle esitys talousarviomuutoksista. Tämä on luvattu toteuttaa jo tilinpäätöskertomuksessa vuodelta 2021, jossa todetaan, että tulevat talousarviot laaditaan tämä huomioon (Tilinpäätöskertomus 2021 s. 34)

Investointiosan mukaan vesihuoltolaitoksen investoinnit ovat 4 674 507,59 €. Näistä valtuusto on hyväksynyt 28.5.2024 § 20 yhteensä 393 000 €. Tässä yhteydessä päätöksen selostusosassa todetaan ”Varsinaista kauppaa koskevat talousarviomuutokset, joita ei ole vielä huomioitu alkuperäisessä talousarviossa ovat pysyvien vastaavien lisäykset 4 445 650 euroa, muihin velkoihin lisättävät pitkäaikaiset liittymismaksut 1 339 237 sekä 600 000 euron rahasiirto (lopullinen kauppahinta tarkennetaan täytäntöönpanohetkeen kauppakirjan ehtojen mukaisesti 15.7.2024 mennessä) ja 2 500 000 euron osapuolten välinen keskinäinen velka.”

Myös v. 2023 jätettiin tekemättä talousarviomuutokset sivistyspalvelujen jakautuessa (Kh 5.6.2023 § 131:n selostusosassa todetaan ”Asiasta on tarkoituksenmukaista valmistella erillinen talousarviomuutos, jotta talousarvion rakenne saadaan vuoden 2024 budjetointiin vastaamaan organisaatorakennetta. Samalla tarkennetaan määrärahavaroja em. kohtien osalta.) Ja kunnanhallitus päätti hyväksyä organisaatioselvityksessä esitetyn vaihtoehto 4 toimintamalliksi jatkovalmisteluun siten, että yksityiskohtaiset esittelytekstissä selostetut muutosesitykset tuodaan yhteistoimintamietinnän ja kuulemisten jälkeen kunnanhallituksen sekä tarvittavilta osin kunnanvaltuuston päätettäväksi. Tavoiteaikatauluksi asetetaan sivistyspalvelujen uuden organisaatiomallin ottaminen käyttöön 1.9.2023 alkaen. Vain virkamuutokset ja hallintosäännön muutokset tuotiin valtuuston käsiteltäviksi.

Nämä kaksi tapausta osoittavat, että valtuuston toimivaltaan kuuluvia taloutta koskevia asioita jätetään tuomatta valtuuston käsittelyyn.

Koulutuspalvelut ylittivät menomäärärahansa 378 000 eurolla. Ylityksestä osa johtuu yleishallinnon menojen siirrosta. Samasta syystä sisäisten palvelujen tuloerät ylittivät 640 000 eurolla.

Toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet

Toimintakertomuksessa on Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkäaikaväli), joita valtuusto ei ole käsitellyt seuraavilla tulosalueilla Demokratiapalvelut s. 37, Kehittämispalvelut s. 41, Sisäiset palvelut s. 45, Koulutuspalvelut s.49, Varhaiskasvatus s.54, Kirjasto- ja kulttuuripalvelut s. 58 ja Liikunta- ja nuorisopalvelut s.63.

Lisäksi on toimielimen hyväksymät muut tavoitteet (tuotanto) Koulutuspalvelut s.50, Varhaiskasvatus s.56, Kirjasto- ja kulttuuripalvelut s.59 ja Liikunta- ja nuorisopalvelut s. 65.

Toimintakertomuksen ”pohja” näyttää olevan vuodelta 2021. Kunnanvaltuusto hyväksyi kuntastrategian helmikuussa 2022. Siitä huolimatta toimintakertomuksissa noudatetaan vuoden 2021 rakennetta menetelmällä leikkaa ja liimaa.

Osa tavoitteista ei ole tavoitteita vaan normaalia toimintaa kuten valtakunnalliset vaalit, valtuuston ja kunnanhallituksen kokoukset, kaavoitukselle pohjan muodostavat päivitetty maapoliittinen ohjelma ja yleiskaava ja Päijät-Hämeen rakennemalli, tehtäväkuvaukset ja TVA-järjestelmä. Nämä hallintopalveluissa. Rakentamis- ja ympäristöpalveluissa lainsäädännön uudistuksista johtuvat toimet ovat normaalia toimintaa. Samoin on virheellisten tietojen korjaaminen ja puuteiden täydentäminen.

Taloudenseurantaa ja -raportointia kehitetään sekä luodaan taloudenseurantaan mittareita. Tämän tavoitteen raportointi: Tavoite toteutunut. Taloudenseurantaa ja raportointia kehitetään yhdessä toimialojen kanssa edellisen tavoitteen mukaisesti s.46.

Osa tavoitteista on vuodesta toiseen samoja. Esim. Kunnan metsien hoidon palveluhankintojen kilpailutus valmistuu ensimmäisen vuosipuoliskon aikana. (tavoite siirtynyt vuodelta 2023) ja raportointi kertoo sen siirtyvän edelleen. s.71 Samoin edellä todetut normaaliin toimintaan liittyvät toistuvat vuodesta toiseen.

Koulutuspalvelujen tulosalueelle valtuusto asetti kahdeksan tavoitetta. Toimintakertomuksessa raportoidaan kolmesta tavoitteesta ja kahdesta tavoitteesta, joita valtuusto ei ole asettanut. Raportoidut tavoitteet on sanoitettu hieman eritavoin kuin valtuusto on ne sanoittanut.

Varhaiskasvatuksen tulosalueelle valtuusto asetti seitsemän tavoitetta. Osa tavoitteista on normaalia toimintaa, mutta toimintakertomuksessa ei raportoitu tavoitteiden toteutumisesta.

Kirjasto- ja kulttuuripalvelujen tulosalueelle valtuusto asetti kuusi tavoitetta ja toimintakertomuksessa niistä raportointiin viidestä tavoitteesta. Kulttuurin edistämisen ohjelman laadinnasta ei ole raportoitu.

Liikunta- ja nuorisopalveluille asetetuista kolmesta tavoitteesta on kaikista raportoitu.

Yhdyskuntapalvelujen tulosalueen tavoitteista on raportoitu kaikista. Kaksi tavoitetta jäi toteutumatta ja yksi osittain. Julkisen käyttöomaisuuden investointiohjelmaksi ei riitä pelkästään investointiohjelmassa taloussuunnitelmakaudelle luetellut hankkeet. Katuverkon ja vesihuolto- ja hulevesijärjestelmien PTS tulee käsitellä luottamustoimielimissä.

Kiinteistöpalvelujen tulosalueelle asetetuista tavoitteista on kaikista raportoitu. Tavoitteista yksi ei toteutunut. Tavoite on asetettu jo vuodelle 2023. Metsäsuunnitelman vuosille 2025–2034 on kunnanhallitus hyväksynyt joulukuussa 2024. Tarkastuslautakunnan mielestä metsäsuunnitelma tulee käsitellä myös valtuustossa. Kunnan ulkoisista toimintatuotoista metsänmyyntitulot ovat n. 10 %. Toimintakertomuksessa eikä talousarviossa anneta mitään tietoa metsänmyyntituloista.

Rakentamis- ja ympäristöpalvelujen tulosalueen asetetuista tavoitteista on kaikista raportoitu. Osa tavoitteista on normaalia toimintaa. Voimassa oleva rakennusjärjestys on vuodelta 2011.

Taseyksikkö Vesihuoltolaitos

Valtuuston hyväksymän tavoitteen litin Vesihuolto Oy:n siirto kunnalle ja yhtiön asettamista selvitystilaan toiminnan päättämiseksi toteuttamiseksi päätti kunnanhallitus 6.5.2024 § 94 yhtiön toiminnan siirtämisen liiketoimintakaupalla kunnalle. Tässä vaiheessa kunnanhallituksella ei ollut käytettävissä määrärahaa. Tämän pykälän selostusosassa todetaan ” Yhtiön liiketoiminnan siirtyminen kunnalle edellyttää talousarviomuutosta, jossa yhtiön nykyinen talousarvio sekä investointiohjelma vuodelle 2024 sisällytetään osaksi kunnan talousarviota. Samassa yhteydessä on tarkoituksenmukaista tehdä myös varsinaista kauppaa koskevat talousarviomuutokset, joita ei ole vielä huomioitu alkuperäisessä kunnan talousarviossa.

Nämä muutokset valmistellaan täsmennettyjen laskelmien pohjalta erillisenä asiana kunnanhallituksen kokoukseen 20.5.2024 mennessä ja kunnanvaltuuston päätettäväksi toukokuun 2024 kokouksessa, jolloin ne ovat hyväksyttynä ennen kaupan täytäntöönpanopäivää 1.6.2024.”

Kunnanvaltuusto hyväksyi 28.5.2024 § 60 vesihuoltolaitokselle käyttötalouteen määrärahat ja tuloarviot sekä investointiosaan 393 000 euron määrärahat. Varsinaista liiketoimintakauppaa varten valtuusto ei ole käsitellyt määrärahavaroja eikä mitään muutakaan.

Kunnan kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä liiketoimintakaupan pysyvät vastaavat on käsitelty investointimenoina ja talousarviomuutoksina. Näitä muutoksia kunnanvaltuusto ei ole käsitellyt/hyväksynyt.

Kunnanvaltuusto ei ole käsitellyt/hyväksynyt taseyksikön perustamista ja avaavaa tasetta, mm. peruspääoman määrittelyä, mikä osa on peruspääomaa mikä on lainana kunnalta ja mitkä ovat sen ehdot, peruspääoman tuottovaatimusta.

Vesihuoltolaitoksen erillistilinpäätöksestä voidaan todeta, että tuloslaskelma on kunnossa mutta rahoituslaskelman ja taseen tiedot eivät ole kaikilta osin oikein.

Myönteisenä voidaan todeta, että vesihuollosta on nyt ensimmäisen kerran liki kahteenkymmeneen vuoteen annettu tietoja.

Investointiosa

Investointiosan toteutumisvertailua valtuuston hyväksymällä sitovuustasolla ei ole tehty. Yksityiskohmainen luettelo (s. 79–84) sinänsä on informatiivinen mutta ei riittävä kertomaan, onko määrärahoja ylitetty. Luettelossa on myös nolla euroisia kohteita.

Jos investoinnin toteutuminen kohdistuu kahdelle tai useammalle suunnitteluvuodelle, ilmoitetaan investoinnin kokonaiskustannusarvio ja sen jaksotus suunnitteluvuosille. Hankkeen perusteluissa valtuusto voi antaa hankevastaavalle toimivaltuuden tarkistaa hankintamenon jaksottamista myöhemmin kokonaiskustannusarvion rajoissa. (Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio- ja suunnitelma s. 52)

Kustannusarvioon ja sen muutokseen sisällytetään kaikki valtuuston hyväksymät muutokset, myös talousarviovuotta aikaisemmin tehdyt muutokset. (Yleisohje kunnan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta s. 59)

Kirjaston peruskorjauksen kustannusarviota ei ole investointiohjelmassa esitetty. Jos määrärahavaroja talousarviossa ja -suunnitelmassa eri vuosille voidaan pitää kustannusarviona niin kirjaston peruskorjauksen kustannusarvio oli 950 000 (2023), 2 042 000 (2024) ja 2 692 000 (2025). Vuoden 2025 talousarviossa esitetään myös kustannusarvioksi 2 385 000. Kunnanhallitus hyväksyi 17.6.2024 § 170 kirjaston peruskorjausrakan, joka ylitti talousarvion ja taloussuunnitelman määrärahavaroja. TP 2023:n mukaan peruskorjaukseen oli käytetty 31 083 euroa.

Jotta hiusten halkomiselta välttyään tarkastuslautakunta esittää, että valtuusto hyväksyy hyväksyessään useammalla vuodelle ulottuvat investointimenot sitovana myös hankkeen kustannusarvion.

Taloussuunnitteluprosessi

Toimintakertomuksessa on kerrottu tavoitteiden toteutumisesta. Talouden suunnittelun prosessia ja samalla tavoitteiden asetantaan voi lähestyä esim. seuraavasti:

Talousarviolla ja -suunnitelmalla on kunnassa kolme päätehtävää. Ensiksi niissä asetetaan palvelutoimintaa ja investointihankkeita koskevat tavoitteet; on myös kuvattava palvelutoiminnan ja investointien kokonaisuuden laajuus. Toiseksi talousarvioon ja -suunnitelmaan budjetoidaan menoja ja tuloja koskevat arviot eri tehtäville ja hankkeille.

Talousarviovuoden arviot ovat sitovia määrärahoja ja tuloarvioita. Kolmanneksi talousarviossa ja -suunnitelmassa osoitetaan, miten varsinainen toiminta ja investoinnit rahoitetaan.

Nykyisessä hallintojärjestelmässä viranhaltijat päättävät hyvin pitkälle talousarvion ja -suunnitelman sisällöstä, mm. mitä tavoitteita, mitä määrärahoja, mitä perusteluja, mitä informaatiota talousarvioon otetaan. Kunnanhallitus ei kahdessa kolmessa kokouksessa voi olennaisesti muuttaa talousarvion – ja suunnitelman sisältöä. Valtuusto voi vielä vähemmän vaikuttaa. Valtuustoseminaarit ja iltakoulut voivat olla hyödyllisiä tiedon antajina ja keskustelun mahdollistajina, mutta ne eivät ole riittävät siihen, että talouden päätösvalta palautetaan valtuustolle.

Valiokunnat eivät ole kuntalain mukaisia toimielimiä eivätkä ne nykyisessä muodossa ole luottamushenkilöhallintoa kuin paperilla.

Havaintoja

Henkilöstöohje

Kunnanhallitus hyväksyi joulukuussa henkilöstöohjeen. Ohjeen tarkoituksesta kerrotaan:

”Iitin kunnan henkilöstöjohtamista ja henkilöstöä koskevaa päätöksentekoa ohjaavat kunnan päätöksentekoelementissä hyväksytyt strategiset linjaukset, toimintaperiaatteet ja tavoitteet. Henkilöstöasioita koskevaan päätösvaltaan liittyvät velvollisuudet ja vastuut on kirjattu kunnan hallintosääntöön. Henkilöstöasioihin liittyvässä toiminnassa tulee noudattaa voimassa olevaan lainsäädäntöä sekä virka- ja työehtosopimuksia. Henkilöstöohjeeseen on koottu näitä täydentävää käytännön ohjeistusta. Henkilöstöohje sitoo kaikkia kunnan palveluksessa olevia työntekijöitä ja viranhaltijoita.

Henkilöstöohjeen tavoitteena on

- varmistaa henkilöstön oikeudenmukainen ja tasapuolinen kohtelu eri työyksiköissä
- vahvistaa työnantajan ja työntekijöiden välistä vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa
- varmistaa henkilöstöresurssien tehokas käyttö • edistää työhyvinvointia ja henkilöstön kehittämistä sekä
- tukea jokaisen esihenkilön ja työntekijän mahdollisuutta kehittyä omassa tehtävässään

Henkilöstöohjetta täydennetään ja päivitetään työnantajan ja henkilöstön välisessä työsuojelu- ja yhteistoiminnassa, kunnanhallituksen päätöksin.”

Tarkastuslautakunnan mielestä on erittäin hyvä, että tällainen ohje on laadittu. Samoin on hyvä kunnanhallituksen toukokuussa hyväksymä ohje toimielinten esityslistojen ja pöytäkirjojen sekä viranhaltijapäätösten julkaisemisesta kunnan verkkosivuilla

Tarvitaan vain, että henkilöstö ja esimiehet perehtyvät niihin ja toimivat niiden mukaan.

Henkilöstökertomus

Henkilöstökertomuksen, jonka laadinnassa on pyritty seuraamaan Kuntatyönantajien (KT) vuonna 2013 antamaa suositusta henkilöstöraportoinnista, tarkoituksena on kuvata kunnan henkilöstövoimavarojen kehitystä niin, että siitä saatuja tietoja voitaisiin entistä paremmin käyttää hyväksi osana henkilöstösuunnittelua.

Henkilöstökertomus myös omalta osaltaan täydentää toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tietoja. Nyt laadittu vuoden 2024 henkilöstökertomus on vertailukelpoinen aiempien vuosien henkilöstökertomusten kesken. Henkilöstökertomuksen tiedot on käsitelty kunnan työsuojelu- ja yhteistoimintaeliössä.

Vuoden 2024 talousarviossa henkilöstöön koskeviksi tavoitteiksi asetettiin seuraavat:

- Oppisopimuskoulutuksen ja erityisammattitutkintojen hyödyntäminen jatkuu kaikilla toimialoilla. Koulutuksia kohdennetaan erityisesti esihenkilöille, asiantuntijatyötä tekeville sekä palvelutuotannon tehtävissä toimiville (mm. palvelumuotoilu).
- OVTES:n palkkausjärjestelmä on uudistettu yhteistyössä henkilöstöjärjestöjen kanssa ja malli on käytössä.
- Työhyvinvointia tukevia asioita kehitetään yhteistyössä henkilöstön kanssa.

- Johtoryhmä ja esihenkilötyöskentelyä kehitetään kunnan strategia, osaamistarpeet sekä vaikuttavuus huomioiden. Tavoitteena on käynnistää esihenkilöille kehittämisshanke työsuojelurahaston tuella.

Osa asetetuista tavoitteista saavutettiin vuoden 2024 aikana. OVTES:n osalta palkkausjärjestelmän kehittäminen saatiin päätökseen keväällä 2024 ja uudistetut TVA-lisät otettiin käyttöön 1.8.2024 alkaen. Johtoryhmä ja esihenkilö -työskentelyn kehittämishanke tulee toteutumaan poikkeavasti vasta vuoden 2025 aikana, johtuen rahoituksen aikataulusta.

Vuoden 2023 helmikuussa aloitettiin vuoden kestävä oppisopimuskoulutus yhteistyössä Koulutuskeskus Salpauksen kanssa. Suoritettavat tutkinnot olivat Johdon erikoisammattitutkinto, Lähiesimiehen ammattitutkinto ja Liiketoiminnan erikoisammattitutkinto. Opiskeluihin lähti mukaan 16 työntekijää. Henkilöstökertomuksessa eikä toimintakertomuksessa raportoitu, miten oppisopimuskoulutus toteutui.

Tässä muutamia havaintoja henkilöstökertomuksesta.

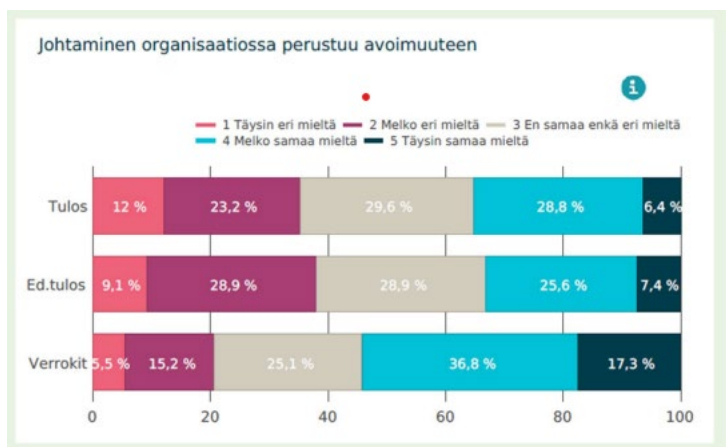
Henkilöstön määrähenkilötyövuosissa (HTV2) on kasvanut vuodesta 2020 hieman yli 10 prosenttia eli 21,0 ja se oli vuonna 225,5.

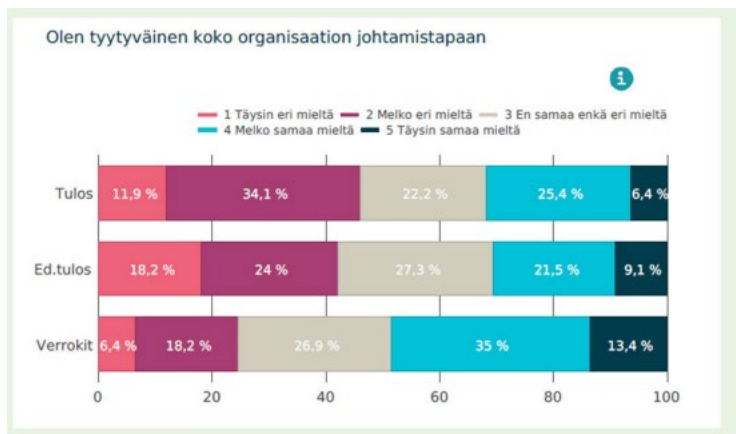
Henkilöstön palkkausmenot ovat kasvaneen samaan aikaan 28,5 prosenttia.

Johtamistyytyväisyyden heikentyminen

Raportointikaudella henkilöstön tyytyväisyys koettuun johtamistapaan on heikentynyt. Tämä tulos osoittaa selkeän kehittämistarpeen esimiestyössä ja johtamiskäytännöissä. On tärkeää tunnistaa heikentyneen tyytyväisyyden taustalla olevat tekijät ja käynnistää tarvittavat kehittämistoimenpiteet.

Heikoimmat tulokset kohdistuivat edellisen vuoden tapaan organisaation johtamisen avoimuuteen sekä johtamistapaan. Erityisesti tyytyväisyys johtamistapaan on heikentynyt, sillä ei tyytyväisten osuus on kasvanut 46 % (vuonna 2023 42,2 %).

Henkilöstökyselyn tulokset ovat selvästi heikkomat kuin verrokkiryhmän. Johtoryhmä ottanee asian työlistalleen yhteistyössä henkilöstön kanssa.

Sairauspoissaolojen kehitys

Sairauspoissaolot ovat kasvaneet vuonna 2024. Osittain tämä kehitys selittyy henkilöstön ikärakenteen muutoksella, erityisesti ikääntymisen vaikutuksilla työkykyyn. Tarpeen on kehittää työkyvyn tukemiseen liittyviä käytäntöjä, kuten varhaisen tuen malleja ja työterveysyhteistyötä.

Sairauspoissaolot vaihtelevat vuosittain. Tarvitaan pitempi tarkastelujakso, esim. 2022–2024 sairauspoissaoloja oli 2484–3563. Muutama työeläkkeelle johtava sairauspoissaolo nostaa sairauslomapäivien määrää.

Työllisyyden edistäminen

TE-uudistuksen myötä työvoimapalvelut siirtyivät valtiolta kunnille 1.1.2025 alkaen. Kunnille siirtyy lakimuutoksen myötä merkittävä määrä uusia tehtäviä ja näitä varten Suomeen perustettiin 1.1.2025 alkaen 45 työllisyysaluetta. Iitin kunta kuuluu Päijät-Hämeen työllisyysalueeseen, jonka vastuukuntana toimii Hollolan kunta.

TE-palvelujen siirto kunnille tuo palvelut lähemmäksi asiakkaita. Kun työllisyyspalvelut, kunnan koulutuspalvelut sekä elinkeinopalvelut ovat saman järjestäjän vastuulla tukevat palvelut nopeamman työllistymisen tavoitetta. Kunnilla on hyvät lähtökohdat tarjota asiakkaille kohdennettuja ja paikallisten työmarkkinoiden tarpeisiin sopivia palveluja.

Siirron yhteydessä kunnille luotiin rahoitusmalli, joka kannustaa niitä kehittämään toimintaansa työllisyyttä edistäväksi siten, että uudistuksella saavutetaan 7 000–10 000 lisätyöllistä. Kannustavan rahoitusmalli tuo kunnalle taloudellista hyötyä, kun kunta lyhentää työttömyysjaksoja ja kuntalaiset työllistyvät. Kunnan vastuu työttömyysetuuksista tulee koskemaan työmarkkinatukea, peruspäivärahaa ja perusosan suuruista osuutta ansiopäivärahasta.

TE-palvelut 2024 uudistuksessa kunnille siirtyneistä työllisyyspalveluista muodostuu kunnille uusi valtionosuustehtävä ja se rahoitetaan kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmän kautta. Valtionosuus on kunnille yleiskatteista tuloa, käytöstä kunnat päättävät itse huomioiden lakisääteiset vaatimukset ja velvoitteet palveluiden järjestämisestä. Rahoituksen sisäinen yhdistelmäkritereeri pyrkii kohdentamaan rahoitusta palvelutarpeen mukaan siten, ettei kannustavan mallin vaikutukset heikkene.

Uudistuksessa huomioidaan palvelujen yhdenvertainen saatavuus. Myös kielellisten oikeuksien toteutuminen ja heikommassa työmarkkina-asemassa olevien palvelut turvataan. Keinoja toteutumiselle ovat rahoitusjärjestelmä, henkilöresurssisiirrot ja alueelliset yhteistyövelvoitteet.

Valtiolta kunnille siirtyvä osuus hoidetaan Päijät-Hämeen työllisyysalueella vastuukuntana Hollola mutta toinen osa työllisyyden edistäminen litissä tapahtuu litin kunnan toimesta.

Vuoden 2025 talousarviossa kunnan toimet työllisyyden edistämiseksi

- Kunnan työllistämisen toimintamalli uudistuu työllisyysalueiden toiminnan käynnistyessä vuoden 2025 alussa.
- Kunta varautuu ottamaan käyttöön työllistämisen kuntalisän yhteisen alueellisen toimintamallin mukaisesti. Palkkatuen poistuttua kunnan työkaluvalikoimasta painottuu kunnan oma työllistäminen nuorten kesätöihin. Työllistämiseen on varattu määrärahat sekä kehittämispalvelujen että yhdyskuntapalvelujen tulosalueille.
- Kunnassa on kehittämisasiantuntija sekä LADECin neuvontapalvelut hyödynnettävissä. Kehittämispalvelujen toimin edesautetaan yritysten sijoittumista kunnan alueelle sekä hyödynnetään lähialueiden vetovoimatekijöitä houkutellen työntekijöitä litin kunnan asukkaaksi.

Kehittämispalveluissa ei ilmene työllistämisen määrärahavaraukset eivätkä varsinaiset tavoitteet. Tarkastuslautakunta odottaa, että kunnanhallitus ryhtyy valmistelemaan pikaisesti kunnan työllistämistoiminta mallia.

Vuoden 2024 aikana työllisyys heikkeni selvästi edelliseen vuoteen verrattuna. Keskimääräinen työttömyysaste nousi 8,8, prosentista 10,6 prosenttiin. Joulukuussa 2024 työttömyysaste oli 12,7 % ja se oli selvästi korkeampi kuin vastaavana aikana edellisenä vuonna.

Palkkatukijärjestelmä muuttui vuoden aikana oleellisesti myöntämisperiaatteiden osalta ja tämä vähensi kuntaan palkkatuella työllistettyjen määrää merkittävästi. Työllistettyjä oli 10 ja velvoitetyöllistettyjä 3.

Koulutuspalvelut

Koulutuspalvelut muodostavat 38 % käyttötalouden toimintamenoista ja yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa ne muodostavat 55 % toimintamenoista.

Seuraavassa taulukossa esitetään Oph:n tilastoista kerätyt tiedot (vuosi 2023 on viimeisin/uusin)

Perusopetus, 1 000 €	2 020	2 021	2 022	2 023
varsinainen toiminta				
opetus	3 401	3 478	3 719	3 878
majoitus- ja kuljetus	567	604	843	817
ruokailu	491	449	402	439
muu oppilashuolto	367	405	403	464
sisäinen hallinto	24	545	623	1 008
kiint. ylläpito	828	795	866	914
yht. 9-v po., ei sis. kunnan alv	5 678	6 276	6 856	7 520

Palkkausmenot ovat kasvaneet vuodesta 2020 29 % ja muut menot reilusti enemmän eli 38 %. Palkkausmenot ovat vajaat 60 % oppilaskohtaisista menoista sekä perusopetuksessa että lukiokoulutuksesta.

Perusopetuksen ja lukiokoulutukset oppilaskohtaiset menot

euro/oppilas/vuosi	2020	2021	2022	2023
perusopetus	8 649	9 589	10 605	11 750
lukiokoulutus	14 393	12 044	12 862	14 301

Koulutuspalvelut saavat vuosittain n. 600 000 euron kotikuntakorvaukset. Nämä korvaukset johtuvat lastensuojelulaitosten opetuksen järjestämisestä.

Eurojen ohella on syytä kiinnittää huomiota myös perusopetuksen laatukriteereihin.

“Perusopetuksen laatukriteerit on työkalu, jonka avulla voidaan tuottaa paikallisen tason tietoa perusopetuksen rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta. Laatukriteerit on uudentyyppinen informatio-ohjauksen väline, jonka avulla pyritään ohjaamaan perusopetuksen järjestämistä koskevia päätöksiä. Sillä ei kuitenkaan ole samaa asemaa kuin resurssi- tai lainsäädäntöohjauksella. Perusopetuksen laatukriteerit on suositusluonteinen pitemmän ja lyhyen aikavälin johtamisen väline koululle ja kunnalle. Laatukriteerit siis määrittelevät osaltaan, millä perusteilla toimintaa voidaan analysoida ja millaisena toiminnan odotetaan toteutuvan, jotta se palvelisi toiminnalle asetettuja tavoitetta. Laatukriteerit mahdollistavat toiminnan arvottamisen.

Tämä julkaisu koostuu kahdesta osasta: taustoittavasta perusteluosasta ja laatukorteista.

Perusopetuksen laatukriteereiden taustalla on perusopetukselle määritetty sivistys- ja kasvatustehtävä, jota myös tarkastellaan toiminnan tavoitteellisuuden ja tuloksellisuuden näkökulmista.

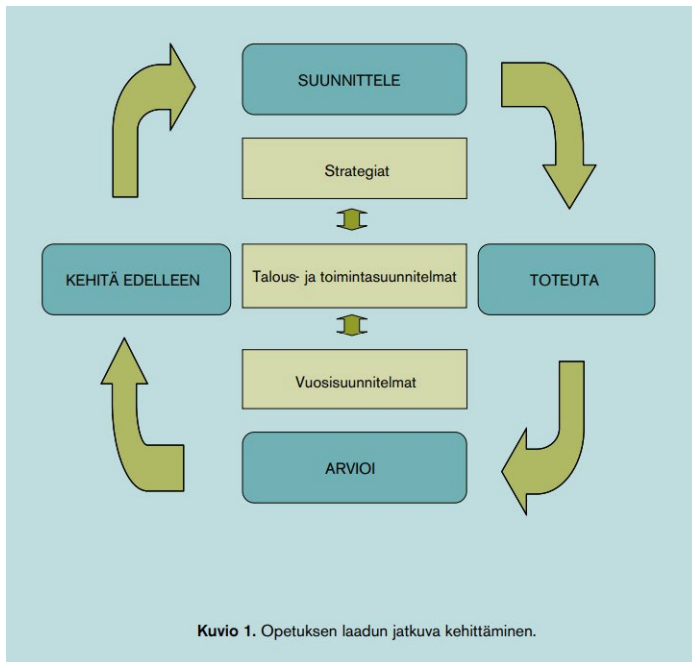
Suomalaisen peruskoulun kehittämisen näkökulmasta ei ole perustelua kiinnittää huomiota pelkästään oppimistuloksiin vaan myös niihin koulun toimintoihin, jotka edistävät ja mahdollistavat tavoiteltujen oppimistuloksien saavuttamisen.

Laatukriteeristön tavoitteena on myös tukea opetuksen järjestäjän ja alueen koulujen välistä yhteistyötä oppilaiden oppimista ja kehitystä edistävillä toimintamalleilla.

Huomiota kiinnitetään niihin seikkoihin, jotka merkittävästi edistävät oppilaiden ja koko kouluyhteisön oppimisen edellytyksiä. Laatukriteeristön laadinnassa on huomioitu, että opetuksen järjestäjien ja koulujen toimintakulttuurit ja lähtökohdat koulutuksen toteuttamiseksi ovat erilaisia.

Perusopetuksen laatukriteereiden kaavamainen ja kritiikitön hyödyntäminen paikallistasolla ei ole tarkoituksenmukaista.” lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusta Peruskoulun laatukriteerit (2012:29)

Käsitteen “laatukriteerit” voi tulkita niinkin, että ne kuvaavat prosessia, jolla paikalliset kriteerit laaditaan, niitä seurataan ja muokataan ajankohtaisiksi. Tätä tulkintaa tukee julkaisussa oleva prosessi-kaavio:

Hyvinvointipalvelut ja yhteisö Hyte-työssä

Hyvinvointipalvelujen toimialaan kuuluvat kansalaisopisto, kirjasto- ja kulttuuripalvelut sekä liikunta- ja nuorisopalvelut. Vuoden 2024 talousarviossa hyvinvointipalvelut ovat aiemman jaon mukaan osa vapaa-ajanpalveluja

Hyvinvointipalvelujen tuloksikkoon on keskitetty kunnan yhteiset resurssit hyvinvoinnin- ja terveydenedistämistyöhön ja sen kautta organisoidaan vaikuttamistoimielinten toiminta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kuitenkin koko kuntaorganisaation läpäisevä tavoite. Se on kiinteä osa kuntastrategiaa sekä talouden ja toiminnan suunnittelua. Kunta luo toiminnallaan kuntalaisille hyvät edellytykset huolehtia omasta terveydestään ja hyvinvoinnistaan. Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman tavoite on selkeyttää valtuustokausittaiset hyvinvointityön painopisteet ja varmistaa poikkihallinnollisen hyvinvointityön toteutuminen.

Rajapinta hyvinvointialueen kanssa

Kunnan hyvinvointipalvelut koskettavat läheisesti myös rajapintaa hyvinvointialueen kanssa ja siksi tässä tarkastellaan myös seikkoja, joiden osalta vastuun kantaminen saattaa sisältää ristiriitaisia tulintoja.

SOTE-uudistuksessa pyrittiin mm poistamaan rajat perus- ja erikoissairaanhoidon sekä sosiaalitoimen väliltä. Samalla vastuu näistä siirtyi pois kunnista hyvinvointialueille.

Hyvinvointia luovat elämäntavat kuten liikunta, päihteettömyys, ravinto ja kulttuuri sekä vuoden 2025 alusta työvoima-asiat ovat nyt kunnan vastuulla. Rajapinta on siis edelleen olemassa, mutta uudessa paikassa.

litti

Asukasluku (10/2024)	6 437	6 460 (2023) / 204 781 (Päijät-Häme)
0-17-vuotiaat, % väestöstä (31.12.2023)	16,4 %	16,8 % (2023) / 16,8 % (Päijät-Häme)
75 vuotta täyttäneet, % väestöstä (31.12.2023)	15,8 %	15,2 % (2023) / 13,8 % (Päijät-Häme)
Huoltosuhde, demografinen (31.12.2023)	89,3	87,4 (2023) / 71,8 (Päijät-Häme)

Yli 75-vuotiaat kotona asuvat, % 75-84-vuotiaista asukkaista (10/2024)

93,4 % 93,8 (2023) / 94,5 (Päijät-Häme)

Yli 85-vuotiaat kotona asuvat (PHHVA)

58,6 % 68,9 (2023) / 73,8 (Päijät-Häme)

Lastensuojeluilmoitukset (PHHVA)

193 200 (2023) / 8 328 (Päijät-Häme)

Työttömiä työvoimasta, % (TEM) (10/2024)

12,7 % 10,9 % (2023) / 13,5 % (Päijät-Häme)

Alle 25-vuotiaat työttömät (TEM), henkilöä (10/2024)

36 26 (2023) / 1 454 (Päijät-Häme)

Pitkäaikaistyöttömät (TEM), henkilöä (10/2024)

112 77 (2023) / 4 711 (Päijät-Häme)

Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVEI-mittaus), % oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

5. lk **34,8 %** 34,8 % (2023) / 38,2 % (Päijät-Häme)

8. lk **37,0 %** 25,0 % (2023) / 43,7 % (Päijät-Häme)

Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset (Poliisi)

36 37 (2023)

Liikennerikkomukset (Poliisi)

111 146 (2023)

Hyte-kerros (€ / asukas)

18,2 15,7 (2023)

Lähteet: Sotkanet.fi, TEM, Poliisi, THL, Päijät-Hämeen hyvinvointialue (PHHVA)

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen Hyvinvointiraportissa on kuntien nostamat ilon- ja huolenaiheet asukkaiden hyvinvoinnissa ja hyte-työskentelyssä. Kortti perustuu litistä toimitettuun tietoon.

litti

Ilonaiheita hyte-työssä

- Hyte-työstä on muodostunut vähitellen koko kunnan asia.
- Ravitsemusterveyden edistäminen on mennyt isoin harppauksin eteenpäin.
- Liikunta- ja vapaa-ajan olosuhteiden kehittäminen eri-ikäisille kuntalaisille
- Kirjaston peruskorjaus ja kehittäminen – Kuntalaisten “olohuoneeksi”

Ilonaiheita kuntalaisten hyvinvoinnissa

- Ihmiset ovat löytäneet hyvin ulkoliikuntapaikat – matalan kynnyksen liikunta lisääntynyt paljon
- Nuoret ovat olleet aktiivisesti mukana kehittämässä skeittialuetta – kehitetty ja huomioitu myös ne, jotka eivät liiku yhdistyksissä
- Olosuhteita on kehitetty kuuntelemalla kuntalaisia - osallisuuden lisääminen
- Yhdistysten ja kunnan välistä yhteistyötä kehitetty hankkeen avulla
- litti koetaan turvalliseksi asua

Ilonaiheita erityisesti kestävästä hyvinvoinnista ja elämäntavan näkökulmasta

- Pyöräilyn edistäminen.
- Jätteiden lajittelu “pienestä” pitäen varhaiskasvatuksesta lähtien.
- Kunta on aktiivisesti mukana hankkeissa, jotka ohjaavat kestävästä hyvinvointiin
- Uusiin ja peruskorjattaviin kohteisiin tehdään energiatehokkaita ratkaisuja

Huolenaiheita kunnan hyte-työssä

- Rajapintatyö kunnan ja HVA:n välillä – esimerkiksi ennaltaehkäisevään etsivään nuorisotyöhön ohjataan HVA:n palveluista henkilöitä, jotka kuuluvat korjaavan palvelun piiriin
- Myös ennaltaehkäisevässä seniorityössä on havaittavissa samaa

Huolenaiheita kuntalaisten hyvinvoinnissa?

- Ikääntymisen tuomat haasteet haja-asutusalueilla
- Isoista kaupungeista ”rantautuneet” ilmiöt esim. vapen käyttö

Huolenaiheita erityisesti kestävän hyvinvoinnin ja elämäntavan näkökulmasta

- litissä suosittu pyöräilyreitti kulkee kuntakeskuksesta kirkonkylälle kapeaa tietä – pyörätie edistäisi turvallisuutta ja lisäisi uskallusta pyöräilyyn ko. reitillä
- Joukkoliikenteen puute ei mahdollista autoilun vähentämistä

Kehittämistyötä 2024

- Matalan kynnyksen vapaa-ajan olosuhteiden ja palvelujen kehittämistä jatkettu edelleen
- Kouluruokailun asiakkaita kuunnellen kehitetään edelleen ko. palvelua
- Investoinneissa otettu/ otetaan huomioon väestöennusteet, jotta tehdään muunneltavia tiloja oikeaan tarpeeseen

On mahdollista, että kunnan ja hyvinvointialueen näkökulmat hyvinvointityöhön ja erityisesti terveyden edistämiseen eivät täysin kohtaa.

Merkittävien kansansairauksien torjuminen vaatii elintapojen vaalimisen lisäksi myös riskiryhmien tunnistamista sekä tuottavuutta ohjauksen ja seurannan järjestämisessä.

litin kunnan seuraavan hyvinvointisuunnitelman laadinta käynnistyy kuluvan vuoden aikana ja sitä ennen valmistuu hyvinvointikertomus kaudelta 2021–2025.

Vesihuoltolaitos

Taseyksikkönä toimivan vesihuoltolaitoksen talous näyttää vuoden 2025 talousarvion ja taloussuunnitelma 2026–27 mukaan 15 000 euron toimintakatetta. Rahoituslaskelmassa otetaan huomioon liikelijäämä, poistot ja investoinnit niin saadaan toiminnan ja investointien rahavirraksi puolesta miljoonasta miljoonaan miinusta.

Rahoituslaskelma, 1000 €	Ta2025	Tasu2026	Tasu2027
toiminnan rahavirta			
Liikelijäämä	-345	-350	-354
poistot	360	365	370
Investointien rahavirta	-475	-735	-1105
Toiminnan ja investointien rahavirta	-460	-720	-1089

Edellä oleva laskelma on suuntaa antava; perusmaksuja on korotettu, niiden vaikutusta ei ole arvioitu, investoinneissa mukana koulukeskus mutta saneeraustarvetta lienee puolenmiljoonan luokkaa vuosittain.

Hulevesistä kohistaan mutta varsinainen ongelma on kuitupaperitehtaan jäteveden kiintoaineksessa. Tekninen johtaja on arvioinut litin kunnan vesihuoltolaitoksen johtaman jäteveden hinnan (15.10.2024) nousevan yli 150 000 euroa vuoden 2024 osalta, mikä on omiaan horjuttamaan n. 800 000 euron liikevaihdolla toimivan vesihuoltolaitoksen taloutta (kunnanhallitus 5.5.2025 § 93).

Kunnan johdon aktiivinen ja näkyvä osallistuminen litin tapahtumiin

Kansanvallan palauttaminen hallintojärjestelmään

Palveluvaliokunnan jäsenet ovat valtuustoaloitteessaan 29.10.2024 haastaneet litin kunnan osallistumaan vähintään viiteen erilaiseen tapahtumaan vuosittain. Tarkoituksena on markkinoida ja viestiä litin kunnasta, kerätä palautetta kuntalaisilta ja edistää keskustelua ja yhteistyötä.

Valtuustoaloite on erittäin hyvä. Kunnan johto on muutakin kuin kunnanjohtaja. Hallintosäännöllä on annettu toimialajohtajille aiemmin lautakunnille (luottamushenkilöille) kuuluneet tehtävät ja toimivalta. Suurin osa kunnan johdosta asuu muulla kuin litissä. Jokainen valitsee oman asuinpaikkansa itse eikä siihen työnantaja voi puuttua. Mutta hallintosäännöstä päättää litin kunnan valtuusto, joka on valittu kuntavaaleissa. Valtuusto voi halutessaan muuttaa hallintosääntöä ja palauttaa kansanvallan luottamushenkilölle lautakuntien muodossa.

Tarkastuslautakunnan oman työn arviointi

Toimintaympäristöstä

Tarkastuslautakunnalla on hyvin vähän mahdollisuuksia seurata viranhaltijoiden päätöksiä. Viranhaltijoiden päätökset ovat tietoverkossa 21 vuorokautta. Välttämättä kaikki eivät ole edes tätäkään aikaan, jos ollenkaan. Hallintosäännön 141 §:n mukaan viranomainen (viranhaltija) voi päättää laittaako päätöksen tietoverkkoon. Myös toimielinten päätökset ovat tietoverkossa sangen lyhyen ajan, noin kaksi vuotta.

Tarkastuslautakunnan puheenjohtajilla valtuutettuina on paremmat mahdollisuudet seurata toimielinten ja viranomaisten päätöksentekoa/toimintaa/asiakirjoja.

Tarkastuslautakunnalla on kokousten tekninen sihteeri käytettävissä; kokouskutsut ja pöytäkirjat.

Arviointikertomus pitää saada aikaan kevään muutamassa kokouksessa. Kun otetaan huomioon esim. toimintakertomuksen Talousarvion toteutuminen (34–89 ss.) poikkeava rakenne ja sisältö talousarviokirjaan ja kirjanpitolauslautakunnan hyvinvointi- ja kuntajaoston antamiin yleisohjeisiin, arviointi on haastava ja aikaa vievä työ.

Kunnan johto on pyrkinyt ohjeistamaan tarkastuslautakuntaa sen työssä pitäytymään vain toimintakertomuksessa raportoitujen tavoitteiden toteutumiseen (Arviointikertomus 2021 käsittelyn yhteydessä).

Tarkastuslautakunta on pyytänyt syksyllä selvitystä etätyöstä. Karhuamisen jälkeen lautakunta sai kunnanhallituksen hyväksymän litin kunnan henkilöstöohjeen, jossa on etätyöstä hyvät ohjeet. Lautakunta jäi odottamaan henkilökertomusta, josko siinä olisi jotain toteutuneesta etätyöstä. Siinä ei ollut. Sitten pyydettiin henkilöstöasioista vastaavalta etätyöstä raporttia 24.4. mennessä. Ei saatu. Etätyöstä on tullut palautetta, koska ei tavoiteta viranhaltijaa.

Tulevan tarkastuslautakunnan tulee pohtia syksyllä talousarvioehdotuksessaan määrärahavarausta asiantuntijatyön hankkimiseen sekä tiheämpään kokoustamiseen maaliskoukokuussa, jotta arviointikertomus valmistuu hallintosäännön mukaisessa ajassa toukokuun aikana. Myös tiiviimpi yhteistyö tilintarkastajan kanssa on pohtimisen arvoinen.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen tarkastuslautakuntien kokoontumisessa Vierumäellä yhteistyön kohteeksi sovittiin soveltuvan:

- kohdennettujen koulutusten yhteishankinta
- yhteistyö kuntien ja hyvinvointialueen rajapinnan avaaminen

Tarkastuslautakunnan jäsenmäärä on nykyisin viisi. Tuleva tarkastuslautakunta voisi pohtia lautakunnan jäsenmäärän nostamista seitsemään, joista puheenjohtajat olisivat valtuutettuja ja muut jäsenet kuntalaisia.

Tavoitteista ja toteutumisesta

Kuntalain 121 § kuvaa tarkastuslautakunnan tehtävät. Lautakunta näkee työnsä ytimeksi:

- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla;
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää;

Kuntastrategian 2021–2025 valmisteluun liittyen tarkastuslautakunta linjasi toimikautensa painopisteiksi

- kouluttautumisen tavoitteiden ilmaisun ja toteutumisen mittaamisen kehittämiseen sekä kunnan ulkopuolisten tietolähteiden käyttöön
- suosia yhteistyötä toisten tarkastuslautakuntien kanssa
- nostaa esiin arvioinnissa esiintyviä vaikeuksia

Arviointikertomuksen muodoksi on valittu aikaisempaa strukturoidumpi malli, jossa kootaan toimialoittain kokonaisuuksiksi

- valtuuston hyväksymien asiakirjojen lisäksi muita tavoitteita kuvaavia normeja
- kunnan toimintakertomus, soveltuvat muut kertomukset sekä havainnot toiminnasta ja
- toiminnan arviointi

Laajan kokonaisuuden arviossa on katsottu oikeaksi tarkastella vapaasti myös arviointivuotta pidempää ajanjaksoa.

Arviointikertomuksissa on haettu eri vuosille muuttuvia painopisteitä:

- 2021 kunnan toimintojen normipohjaa,
- 2022 monivuotiset projektit,
- 2023 strategian ja vuositavoitteiden toteutuminen "liikennevaloin" sekä laajempi tiedon etsintä
- 2024 Toimintaympäristön kuvaus ja oman strategian toteutuminen.

Kysymyksiä

Tilinpäätös- ja toimintakertomuksessa todetaan luvussa Kunnan talous (s.8), että lisäksi vesihuoltolaitoksen osakeyhtiön purkamisesta syntyviä satunnaisia kuluja kirjattiin 858 191 €. Kunnanhallitus käsitteli litin Vesihuolto Oy:n loppuselvitystä. Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän mukaan (8.5.2025) litin Vesihuolto Oy oli selvitystilassa. Jos loppuselvitys on tehty 19.12. 2024 niin miksi vasta 5.5.2025 kunnanhallitus antaa ohjeen yhtiökokousedustalle.

Vesihuoltolaitoksen käyttömaksut ovat tosi korkeat. Vesihuoltolaitos tulee tarvitsemaan verorahaa puolen miljoonan luokkaa vuosittain. Kaukolämpöyhtiön myynnistä saatu voitto hupenee osittain vesihuoltolaitoksen toiminnan turvaamiseen. Tarkastuslautakunnankäsityksen mukaan taseyksikön perustaminen ja sen avaava tase olisi tullut käsitellä valtuustossa. Kunnanhallitukselta pyydetään selvitys satunnaisten kulujen synnystä, avaamaan konsessiosopimusta Lahti Aquan kanssa, miksi taseyksikön perustamista ei tuotu valtuuston käsiteltäväksi ja miten kunnanhallitus aikoo tasapainottaa vesihuoltolaitoksen talouden kestäväälle pohjalle.

Mihin toimiin kunnanhallitus ryhtyy palauttaakseen luottamuksen hallintoon ja päätöksentekoon?

Millä tavalla kunnanhallitus aikoo varmistua siitä, että valtuuston hyväksymä kuntastrategia otetaan huomioon talousarvio- ja taloussuunnitelmatyössä?

Millä tavoilla kunnanhallitus aikoo lisätä valtuutetuille tietoa koulutuspalvelujen ja varhaiskasvatuksen menoista?

Kunnan hyvinvointisuunnitelma sisältää elementtejä, joilla voidaan tunnetusti ehkäistä sairauksia ja ylläpitää toimintakykyä. Kunnan ja hyvinvointialueen rajapinnassa näyttää olevan aukkoja, jotka vastaavat osin kansanterveyslaissa tavoiteltua ennalta ehkäisevää työtä. Onko tällainen huoli kunnanhallituksen mielestä aiheellinen ja jos on, onko kunnanhallituksella suunnitelmaa tilanteen korjaamiseksi?

Koska tarkastuslautakunta ei saanut henkilöstöasioista vastaavalta viranhaltijalta selvitystä, miten paljon etätöitä on tehty ja ketkä ovat olleet etätöissä, niin selvitystä pyydetään kunnanhallitukselta.

Tilinpäätös, tilintarkastus sekä tili- ja vastuuvapauden myöntäminen

Kunnan tulos tilikaudelta 2024 on -4 035 euroa. Poistoeron vähennyksenä esitetään kirjattavaksi 69 829 euroa. Kunnan ylijäämä tilikaudelta 2024 on poistoerokirjauksen jälkeen 65 794 euroa.

Kunnanhallitus esittää, että vuoden 2024 ylijäämä siirretään taseeseen edellisten tilikausien yli/ali-jäämätilille.

Kunnalla on aiempien tilikausien jälkeen taseessaan ylijäämää 8 165 339 euroa. Tilikaudelta 2024 kirjattavan ylijäämän jälkeen kunnalle jää taseeseen ylijäämää 8 231 133 euroa.

litin kunta on liitetiedossa Muut vastuut ilmoittanut:

- 1) Osana KymiRing Oy:n yrityssaneerausmenettelyä selvittäjä on jättänyt 21.12.2022 Päijät-Hämeen käräjäoikeudelle takaisinsaantikanteen koskien Yhtiön litin kunnalle liittymäjärjestelyistä suorittamaa maankäyttösopimuksen mukaista n. 1,4 miljoonan euron maksusuoritusta. Takaisinsaantivaatimuksessa yhteisvastuullisena tahona on myös maankäyttösopimuksessa kustannuksista A. Ahlström Kiinteistöt Oy. KymiRing Oy:n konkurssipesä on ilmoittanut jatkavansa kanteen ajamista. Kanne on jätetty konkurssipesän pyynnöstä lepäämään käräjäoikeudessa neuvottelujen ajaksi.
- 2) Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY) on tilinpäätöksessään (2022) tehnyt 20 milj. euron pakollisen varauksen liittyen mahdolliseen takautuvaan palkkaharmonisaatioratkaisuun. PHHYKY on ilmoittanut litin kunnan laskennalliseksi osuudeksi 734 617 euroa. Päijät-Hämeen hyvinvointialue on ilmoittanut tehneensä marraskuussa 2023 palkkaharmonisointisopimuksen, jonka maksuunpano toteutetaan erissä 31.1.2024 alkaen. Hyvinvointialueen ilmoittama kuntakohtainen kustannus litin osalta on 828 733 euroa. Laskuja perusteluineen ei ole esitetty vuoden 2023 tilinpäätöksen tekoaikaan.

Kunnan taseessa oleva ylijäämä on olennaisesti suurempi kuin nämä vastuut, joten kunnan taseessa ei ole kattamatonta alijäämää.

Tarkastuslautakunta saattaa tilinpäätöksen kunnanvaltuuston käsiteltäväksi ja esittää, että kunnanvaltuusto

hyväksyy kunnan tilinpäätöksen 2024 ja

hyväksyy kunnanhallituksen esityksen tilivuoden 2024 tuloksen käsittelystä sekä

tilintarkastajan esityksen mukaisesti myöntää tili- ja vastuuvapauden vuodelta 2024 vastuuvollisille

Allekirjoitukset

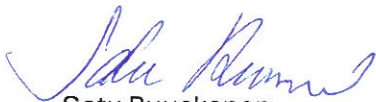
Tarkastuslautakunta

Markku Saarelma
puheenjohtaja

Veikko Ikonen
varapuheenjohtaja

Satu Ruuskanen
jäsen

Arja Talja
jäsen

Heikki Kantola
jäsen